

A másik, az én
tükre

A másik
megértése

A másik elme problémája
(tudatelmélet)

Evolúciós követelmény a
másik adekvát megértése

Félreértés- korrekció

Empátia (jótett-rossztett
esetében egyaránt)

A
személyészlelés
fázisai

Ontológiai fázis (van-e egyáltalán)

Kategoriális azonosítás (nem, osztály, faj, státusz, életkor)

Személyként való elismerés (Jelenlét)

A személyi ágens észlelése (attribúció)

Személyiség-észlelés (személyiségvonások, implicit személyiségelmélet)

Érzelmi jelentés (erre gép nem alkalmas)

Ontológiai
fázis
(képzeltetés
vagy
valóság?)

„De oly kérdéses alakban jelensz meg,
Hogy szólnom kell veled. Idézlek,
Hamlet,
Király, atyám, fejedelmi dán: felelj!
Ne hagyj tudatlanságban szétrepednem,
Ó, mondd, miért hogy szentelt csontjaid
Elszaggaták viaszpólyáikat?
Miért hogy a sír, melybe csöndesen
Láttunk betéve, megnyitá nehéz
Márvány inyét, hogy így kivessen újra?
Szólj, mit jelent ez, hogy te, holt tetem,
Egész acélban így feljársz a hold
Fakó fényére, borzasztván az éjt?”

Nem

Életkor

Nemzet

Osztály

Faj-Etnikum

Vallás

Foglalkozás

Deviáns

Személyként való elismerés

Inger

személy

nem személy

személy

nem személy

Észlelés

személy (jelenlét)

nem személy

nem személy

személy

Pygmalion

Antropomorfizáció

„Megelevenítés”

Fetisizmus

Pets

Bálványimádás

Robotok

Hajléktalanok

Örültek

Dezantropomorfizáció

- Non person (Gofman)
- Rabszolgák, barbárok az ókorban
- Elmebetegek
- Stigmatizáltak/kirekesztettek
- Dehumanizáció (totális intézmények, koncentrációs táborok)
- Medakaizáció (orvos-beteg találkozások)
- Deperszonalizáció – Bürokratikus szervezetek

A jelenlét

Személy

Nem személy

Értékelés

kíváncsiság

Interaktivitás

egyoldalú aktivitás

Bizonytalanság

bizonyosság

Azonosság

különbözőség

Szándék (Attribúció)

fizikai-biológiai

Kommunikáció

empíria

Elfogultság

elfogulatlanság

Narrativitás

időtlenség

Turing teszt

Egy ember ül egy szobában

Két partnerrel beszélget

Rá kell jönnie az embernek, melyik
partner ember, melyik Mi

Ha nem jön rá, a gép átment a teszten

Cleverbot

(Turing, A.1950. Computing Machinery
and Intelligence. Mind LIX. (236) 433-460

Személyi ágens

- Mikor ítéljük úgy, hogy a cselekvő mint **személyiség** cselekszik, saját akaratából, s nem külső (vagy belső) kényszerek hatására?

1. ha nem azt teszi, amit mások hasonló helyzetben (elütés a konszenzustól)

2. Ha különböző helyzetekben ugyanazt teszi (konzisztencia)

3. Ha tehetne mást is, de mégsem teszi (opció)

Konstrukció- Projekció

„Általam vagy, mert meg én láttalak

S régen nem vagy, mert már régen nem látlak” (Ady E.)

Érzelmi elfogultság (vágy, szeretet, irtózás, gyűlölet)

Gyanakvás

A személy
mint
„Gestalt”

Test- külső-láthatóság

Pszichológiai jelentés-
keresés

Személyiségvonások

Implicit
személyiségelmélet

Asch
(személyiségvonások)

A (értelmes, szorgalmas, impulzív,
kritikus, makacs, irigy)

B (irigy, makacs, kritikus, impulzív,
szorgalmas, értelmes)

A= vannak hibái, de egészében
derék ember

B= súlyos fogyatékoságai vannak,
hiába vannak jótulajdonságai

„Warm” vs „Cold”)

• Nagylelkű	91 %	8 %
• Okos	65 %	25 %
• Boldog	90 %	34 %
• Jó humorérzékű	77 %	13 %
• Jó természetű	94 %	14 %
• Társas	91 %	38 %
• Népszerű	84 %	28 %
• Jelentős	88 %	99 %
• Emberséges	86 %	31 %
• Jóképű	77 %	69 %
• Állhatatos	100 %	97 %
• Komoly	100 %	99 %
• Visszahúzó	77 %	89 %
• Jószívű	69 %	18 %
• Fantáziadús	51 %	19 %
• Erős	98 %	95 %
• Becsületes	98 %	95 %

• (Asch, S. 1965. Social Psychology. Prentice Hall. Engl.Cliffs. 209.o.)

Implicit személyiségelméletek

- Benyomás
- Gyors döntés
- Intuición
- Külső (test) jelek
- Viselkedés
- „Ha, akkor...” következtetések
- Tudattalan hatások

A nárcista személy felismerése

Kékszakáll és Judit (Bartók operája)

Csak magáról beszél

Kezdetben kedves, később kíméletlen (Love bombing)

Izolál

Ellenőriz, gyanakszik, büntet

Titkolózik

Elpusztít

Kulturális
minták

A szépség (női,
férfi, androgún)

A rútság

A csonka tökély
(sex appeal)

A szépség

„...a látás a legélesebb a testen át érkező érzékeléseink közül. Az értelmet ugyan nem látjuk vele –rettenetes vágyat is keltene, ha ilyen világos kép jutna róla szemünkbe-sem a többi, szerelmünkre méltó létezőt, most egyedül a szépségnek jutott osztályrészül, hogy a leginkább szembetűnő és a leginkább szeretetre méltó legyen” (Phaidrosz. 250)

A rútság

- Az idő műve (pusztulás, romlás, öregedés)
- A szokatlan, az idegen, az ismeretlen
- Aránytalanság, ormótlanság, mértéktelenség
- Az ördög
- A szörny
- A boszorkány
- A rém
- Az erkölcsi szörny

Professzionális
személymegismerés

Szakértés- igazságügy,
pályaválasztás, HR munka)

Személyiségtesztek
(projektív tesztek,
tulajdonság mérő tesztek)

Megfigyelés

Személyiség
megismerése-
Arc percepció
és diagnosztika

A Szondi teszt működési elve

Egy kóros lélek vonásai megjelennek az arcon, aminek látványa meghatározza a személy rokonszenvi /ellenszenvi választását. A választás alapján következtéseket lehet levonni a személy személyiségére.

A teszt által mért személyiség dimenziók

- Szexuális ösztönzavarok
 - (h: szerelem)
 - (s:szadizmus-mazochizmus)
- Epilepszia-hisztéria (e: durva indulatok)
 - (hy: finomabb érzelmek)
- Schizofrénia (k: anyagi Én)
 - (p: szellemi Én)
- Depresszió-mánia (d: keresés, ragaszkodás)
 - (m:kapaszkodás, leválás)

A portré tekintete

Halotti maszk

Fénykép

Az élő portré

- Kommunikáció az időn át
- Narrativitás
- Előzetes tudás
- Konvenciók
- Karaktervonások/Individualitás
- „Változtasd meg élted”

Ex-pozíció

- Kontroll műfaj: halotti maszk
- Önarckép és más arcképe
- A „belső” külsővé tétele
- A referenciális azonosság paradoxona (a kortársak számára fontos, az utókor számára nem fontos)
- Beszéd szó nélkül/metakommunikativitás
- A „szem” mint „tekintet”
- A portré aktivitása (a kép mint tárgy passzív)

Hibák

Tudattalan vonzódás/taszítás

Elfogultság

Szerelem

Gyűlölet

Projekció

Gyanakvás

Hiszékenység

Féltékenység

Bűnbak

Személyi okság eltúlzása

Önvédelem, áthárítás)

Tett-személy
kongruencia

Egyéni és kollektív
bűnbak

A hűség és a hűtlenség (Cosi van tutte)

Ferrando. „Az én Dorotheám
ilyet nem tehet, oly hótiszta
lélek, s oly hűn szeret”

Guigliemo: „Az én Firodiligim
szelíd hóvirág, És el sem hagy
engem, mert szívből szeret”

Okok: jó nevelés, szilárd akarat,
megingathatatlan jellem, ígéret,
fogadalmak, könnyek, csókok,
ájulások

A hűség tesztje

- Don Alfonso:
- „Mert vízen szánt az, száraz homokba vet magot, s hálóba gyűjti balgatag a szélvihart, ki bízik hunyt szemekkel a női hűségben”
- Ferrando és Guigliemo látszólag elmennek a háborúba, s álruhában visszatérnek

A nők (kezdeti) ellenállása

„Milyen arcok! Milyen ruházat!
Milyen furcsa a két bajusz! Ezek
biztosan tatárok vagy talán
albánok. Nagyon csúfak, nagyon
rútak, szerelemre nem valók”

Hízelgés

„Szemeiknek tündöklő
fénye, szívünket lánggra
lobbantotta”

„Szépségüknek bámulói
jöttek el”

„Arcuknak földöntúli bája
fölsebzé szíveinket”

Love bombing

„Mi nektek a csillagot lehozzuk az égről, nézzétek, a termetünk délceg, az arcunk szabályos, mosolygásunk bájos, a hölgyeknek tetszünk, s méltán dicsekszünk a jó modorunkkal, szemünkkel, orrunkkal, kezünkkel, lábunkkal. Öltözetünk illendő, s e pompás nyakkendő, s férfias bajuszunk, mely díszíti ajkunk, oly büszke, hódító”

Megingás
(kognitív
disszonancia
redukció)

Dorabella: „Az a barna jó lesz
nekem, oly mókás víg legény”

Fiordilig: „Azalatt majd a
szőkében lelek tréfa társat én”

„Mily búbájos érzet! Most szívet
cserélünk, csak egymásnak
élünk, a boldogság vár”

Bekövetkezés
és
rädöbberés

„Mily búbájós érzet! Most szívet
cserélünk, csak egymásnak
élünk, a boldogság vár”

Gugliemo: „Áruló, hálátlan, egy
nap se telt el, s ő megcsalt
engem”

Fernandó „Ő megcsalt, elárult”

Következtetés

„A természet miért tagadná meg magát, s kivételképpen miért alkotna nőt, ki jobb mint a többi? Az önök szép szeméért? Szükség van ám egy kis filozófiára. A férfi , akinek hűtlen a párja, s erre nem készül el, az vessen magára, Mert ha ifjak, vének, ha csúfak, ha szépek, róluk ezt tudni kell. Mind így csinálják, cosi fan tutte.”

Empátia

A Másik nézőpontjába való belehelyezkedés

Elfogulatlanság (hibák kiszűrése)

Itélkezéstől való tartózkodás

Együttérzés, segítségnyújtás

Szelektivitás (előítélet, idegengyűlölet)

Empátiára nevelés

Empátia hiány (Asperger szindróma, narcizmus, borderline, alexithymia)